

Prof.Dr. Ömer Akbulut Yazdı

Prof. Dr. Ömer Akbulut
(Tefekkürî Bir Yazı)

Bu başlık çok bilinen bir türküyü akla getirdiğinin farkındayım. Ekim sonu Kasım ayları elma hasadının en yoğun yapıldığı aylardır. Yani bu günlerde elma yetiştiricileri, bahçelerinde bir yandan elma toplarken diğer yandan elma ile ilgili türküleri, fıkraları veya hikayeleri dillendirmektedir. Zira elma Türk halk kültüründe birçok masala, hikâyeye, türküye, maniye, bilmeceye, tekerlemeye, atasözüne konu olmuştur. Bunun yanında elmanın beslenme alışkanlıklarında ve halk hekimliğinde özel bir konumu da mevcuttur. Ayrıca elma Anadolu'da bolluğun bereketin, üremenin simgesi, iletişimin sembolüdür (1). "Meyve deyince akla ilk gelen bitki veya meyve hangisidir?" sorusuna çoğumuzun elma diyeceği muhakkak. Zira 'elma' meyvelerin hem en meşhuru hem de sembolüdür. Zira birçok sebze ve meyve sadece mevsiminde tüketilirken elma her mevsimde tüketilebilen nadir meyvelerden biridir. Elmanın beslenme ve sağlık bakımından faydaları ve özellikleri birkaç makaleye konu olabilecek kadar geniş bir muhtevaya sahiptir. Bu bağlamda Lokman hekimin

söylediği rivayet edilen “Şaşarım akşam elma yiyip sabah ölene” sözü (2) sanıyorum elmanın faydası hakkında başka kelama ihtiyaç bırakmıyordur.

...
Elma biyolojik sınıflamada gülgiller familyasına aittir. Bugün dünyanın hemen hemen neredeyse her yerinde kültürü yapılmaktadır. Bu meyvenin anavatanı Kuzey Anadolu ve onun komşu coğrafyası Güney Kafkaslardan Kazakistan’a uzanan bölgedir. Dünyada yaklaşık 6500 farklı elma çeşidi tespit edilmiş olup Ülkemizde 460 civarında elma çeşidi bulunmaktadır. Bazı elma çeşitlerini terennüm ettiğinizi duyar gibiyim. Golden ve starking herkesin bildiği elma çeşitleri. Amasya misket elması, Gümüşhane göbek elması ise yine ünlü çeşitlerimizden. Gelin elması, hıdır elması, yaz elması, sınap elması, demir elması, un elması, ekşi elma, tatlı elma, yeşil elma gibi daha yüzlerce yöresel çeşitlerin yanında coğrafi işaret almış, Kağızman, Piraziz, Kastamonu, Bayramiç elmaları gibi birçok çeşidimiz de mevcuttur.

...
Bir elma fidanı çeşidine göre değişmekle birlikte üç yılda meyve vermeye başlar, 8- 10 yılda yeterli verime ulaşır ve 50-80 yıllık ömre sahiptir. Peki hiç düşünüp fikir ettik mi, elma ağacında meyvesi nasıl oluşuyor.

Baharın gelmesiyle meyve tomurcukları gelişir ve bölgelere göre değişmekle birlikte Nisan ayında elma bahçeleri beyazdan kırmızıya kadar bir tayfta rengarenk çiçeklerle donanır. Yaraticınının Kuranı Kerimde açıkça bizlere bildirdiği gibi elma çiçekleri de erkekli dişilidir. [Düşünüp ibret alasınız diye her şeyden (erkekli dişili) iki eş yarattık (Zâriyât 49)] Yani her elma çiçeğinde erkek ve dişi organ vardır. Bir çiçeğin meyve bağlaması için döllenmesi gerekir. Ancak elma çeşitleri kendi çiçek tozları ile döllenemezler. Döllenme için başka çeşit elmaların tozlarına ihtiyaç vardır. Yani bir elma bahçesinde veya yakınında başka çeşitten elma ağaçlarının olması ve eşzamanlı çiçeklenmeleri ve birbirleri ile tozlaşmaya uygun olmaları lazımdır. Tozlaşma işi ise yüzde doksan arılar ile özellikle bal arıları ile gerçekleşir. Her elma çiçeğinde beş adet tohum döllenir ve bu tohumlar meyvenin merkezinde adeta bayrağımızdaki yıldız gibidir. Öyle ki her elma tanesinde bu sanat istisnasız mevcuttur. Eğer bu beşliden hiçbiri döllenmemiş veya döllenmiş ancak çekirdekler gelişemez ise meyvede oluşmaz.

Tozlaşmanın ve döllenmenin gerçekleştiği çiçeklerde bir yandan tohum gelişmesini sürdürürken tohumu çevreleyen meyve dokusu büyür ve gelişir. Meyveler Yaraticınının onların genetiğine koyduğu programa göre tatlanır, renklenir ve kabukla ambalajlanır. Elma meyvelerinin su muhtevası, tat, aroma ve dayanıklılık özellikleri bakımından istenen özelliklere sahip olabilmeleri için sonbaharda kırağı olarak adlandırılan soğuğa da maruz kalmaları gerekir. Nisanda çiçeklenme ile başlayan bu sergüzeşt Ekim Kasım aylarında nihayete erer ve işte bu aylarda elmalar hasat edilir ve tüketilmek üzere depolanır.

İyi de bahar aylarında çiçek açan meyve gözleri ne zaman oluşmaya başlar? İşte burası bir başka harikalık. Yaz aylarında bir yandan meyveler büyüyüp gelişirken diğer taraftan bir sonraki yılın meyve ve sürgün gözleri oluşur. Yani meyveler hasat edilirken bir sonraki yılın meyvelerini oluşturacak gözler çoktan bitki dallarına dizilmiştir. Çeşitlere ve bölgelere göre değişmekle birlikte bu meyve gözlerinin de soğukta kalmaya ihtiyaçları vardır. Bu süre elma ağaçları için 5-7 derece sıcaklıkta 100-300 saat civarındadır. Elma ağaçlarınının toprak, iklim, güneşlenme ihtiyaçlarına ve fotosentez fizyolojisine artık girmeyelim.

Sözün özü bir elmanın büyüyüp gelişmesi ve bizim tüketeceğimiz olgunluğa gelebilmesi için, toprak-güneş, hava-su, soğuk-sıcak, yaz-kış, bahar-böcek, gece-gündüz gibi onlarca sebep sayılabilir. Ağacın gelişimi ve meyvenin oluşumunda bu sebeplerin üretim zincirinde nasıl dizildiğini düşünmek gerekmez

mi? Burada sözü yine şaire bırakalım.

“Dil ne bilir şekeri şerbeti

Aldığın lezzeti baldan mı sandın?

Ne arı ne ağaç verir nimeti,

Elmayı, narı daldan mı sandın?” (İbrahim Sayar) ...

Yani bu sebepleri var eden ve birini diğerine çeviren Yüce Yaratıcının ilmi ve hikmeti ile biz elma yiyoruz. Bizim manavdan aldığımız elmanın fiyatı bahçıvanın ve tablacının emeğini karşılar mı? bilemiyorum. Ancak Yaratıcının bizden istediği fiyat; zikir, fikir ve şükürdür. Beden elmadan gıda alırken, ruhu da zikir, fikir ve şükür ile beslemek ne güzel olur.

Burada zikir ve fikir için sözü birde zamanının bedii alimi Said Nursi Hazretlerinin eserine bırakalım:

“Bu kitab-ı kebirin bir sahifesi, zemin yüzüdür... Bu sahifenin bir satırı bir bahçedir. O bahçede bulunan çiçekler, ağaçlar, nebatlar adedince manzum kasideler, beraber, birbiri içinde, yanlızsız yazıldığını gözümüzle görüyoruz. O satırın bir kelimesi çiçek açmış, meyve vermek üzere yaprağını vermiş bir ağaçtır. İşte bu kelime; muntazam, mevzun, süslü yaprak, çiçek ve meyveleri adedince Hakem-i Zülcelal’in medh-ü senasına dair manidar fıkralardır. Güya çiçek açmış her ağaç gibi o ağaç dahi Nakkaşının medihalarını teganni eden manzum bir kasidedir.”

Bu i'cazlı izahtan sonra yazımızı elma ile alakalı bir menkıbe ile bitirelim. Rivayet edilir ki Erzincanlı Pir-î Sâmi Hazretleri talebeleriyle gezinti yaparken bahçesinde elma toplayan yaşlı bir nene etrafta kimse olmadığı düşüncesi ile bir türkü dillendirmektedir.

“Al elmanın beşini

Topla eteğin peşini

Yalnız yatamam ben

Verin benim eşimi”

Talebelerden biri “Hocam yaşlı nene bu sevda türküsünü söylerken bizi fark edince mahcup oldu” der

Pir-î Sâmi Hazretleri:

– Evladım nene bize ne güzel nasihatlerde bulunmuş niçin mahcup olur, der.

Talebeler;

– Nasıl nasihatler hocam, nene türkü çığırır, biz anlamadık derler. Pir-î Sâmi nenenin de duyacağı bir sesle;

– Bakınız elmaların beşi, beş vakit namazdır, nene namazınızı kılın diyor.

Eteğin peşi kefendir, ölümü her an hatırlayın diyor. Yalnız yatılan yer kabirdir. Orada yalnız yatılmaz diyor. Verin benim eşimi derken de kabirde bana eşlik edecek iman ve güzel amellerimdir, onlara sahip olmam gerekir diyor. Bu izahın üzerine nenenin mahcubiyeti mutluluğa dönüşür ve gülümser.

...

Burada beş vakit namaz ile elmadaki beş çekirdek ve bayrağımızın yıldızına benzeyen beş köşeli yıldız ne güzel de tevafuk etmiş, değil mi?

(5 Kasım 2024)

Kaynaklar:

1. Altun, I., (2008). Türk Halk Kültüründe Elma. Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/5 Fall 2008.
2. Yeşil, Y. (2015). Türk Halk Hekimliğinde Elma. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, 4(11), 201-212.

Haber Kaynağı: www.maarifinsesi.com

Kaynak Link: <https://www.maarifinsesi.com/bir-dilim-elma/>